

Hørings svar – Fleksibel bruk av avkastningsoverskudd for garanterte pensjonsprodukter

Pensjonistforbundet og SAKO (LO-Stats Pensjonistutvalg, Telepensjonistenes Forbund, Fagforbundets sentrale pensjonistutvalg, Postens Pensjonistforbund, Politiets Pensjonistforbund, Jernbanepensjonistenes Forbund og Statens Vegvesens Pensjonistforbund) viser til Finansdepartementets høringsnotat datert 5. oktober 2021 med utkast til forskriftsregler om bruk av avkastningsoverskudd på garanterte pensjonsprodukter.

Finansdepartementets utkast til Forskrift 30. juni 2006 nr. 869 til forsikringsvirksomhetsloven (livsforsikring mv.) § 5-6 er som følger:

§ 5-6. Beregning av tilleggsavsetninger

Et livsforsikringsforetak kan ved fastsettelsen av årets tilleggsavsetninger i prosent av premiereserve knyttet til den enkelte kontrakt i kollektivporteføljen etter forsikringsvirksomhetsloven § 3-19 annet ledd, *benytte en annen prosentsats for grupper av kontrakter eller avstå fra å benytte overskudd på avkastningsresultatet til tilleggsavsetninger, begrunnet i kontraktens behov for tilleggsavsetninger. I vurderingen skal det tas hensyn til nivået på kontraktens beregningsrente, kontraktens eksisterende tilleggsavsetninger og nivået på andre buffere knyttet til eiendeler i kollektivporteføljen, kontraktens gjenstående løpetid og andre relevante forhold. Tilleggsavsetningene skal innrettes på en måte som ikke fører til urimelig forskjellsbehandling og interessekonflikter mellom kunder og kundegrupper og mellom kunder og foretaket. Foretaket skal ha retningslinjer for fastsettelsen av tilleggsavsetninger.*

Sammendrag

Den foreslåtte forskriften fastslår at overskudd kan benyttes til tilleggsavsetninger begrunnet i kontraktens *behov* for tilleggsavsetninger. Kontraktens gjenstående løpetid er bare et av flere andre forhold som skal tillegges vekt. Det betyr at også *overskudd på kontrakter under utbetaling* kan føres til tilleggsavsetning. Vi støtter ikke dette, og mener kontrakter som er under utbetaling må ha en bestemmelse om at overskudd skal benyttes til å øke ytelsene, og ikke føres til tilleggsavsetninger.

Pensjonistforbundet har tidligere avslørt at fripolisekunder som får overskudd tildelt som tilleggsavsetninger i liten grad vil oppleve å få dette utbetalt som faktisk pensjon i løpet av en normal forventet levetid. Avhengig av hvor lenge en person har vært pensjonist, vil mellom 85 og 100 % av slike avsetninger aldri bli utbetalt til forsikringstakeren. Avsetningene vil dermed virke på samme måte som om forsikringstakeren blir avkrevd et ekstra gebyr. Etter vår mening er dette ikke tillatt etter

forsikringsvirksomhetsloven. Forsikringsvirksomhetsloven § 3-19, 4. og 5. ledd fastslår at tilleggsavsetninger bare kan benyttes til å dekke manglende avkastning eller utbetales til den forsikrede. Loven åpner ikke opp for at tilleggsavsetningene kan holdes tilbake til fordel for andre forsikringstakere eller for andre formål. Forsikringstakerne kan heller ikke pålegges nye gebyrer ut over det som er nedfelt i forsikringsavtalen.

Forskriftens § 5-6 må derfor inneholde en bestemmelse om at overskudd på kontrakter under utbetaling ikke kan føres til tilleggsavsetninger.

Den foreslåtte bestemmelsen vedrørende *beregning* av tilleggsavsetninger må ses sammen med reglene for *utbetaling* av tilleggsavsetninger. Pensjonistforbundet tok opp disse reglene med Finansdepartementet høsten 2019, og departementet sendte vår rapport [Hvem får overskuddet fra fripolisemilliardene?](#) på høring sammen med de øvrige høringsdokumentene. Departementet har deretter ikke kommentert vår rapport, men nøyer seg med å gjenta at «Departementet tar sikte på å følge opp høringsforslaget med regler som gir noe raskere utbetalinger». Det har nå gått to år siden vi tok opp dette spørsmålet med statssekretær Geir Olsen, og vi ber om at det blir en rask avklaring av utbetalingsreglene. Vårt krav er at reglene må endres slik at tilleggsavsetningene blir utbetalt i løpet av en normal levetid.

For fripolisekundene har det stor betydning at frigjorte tilleggsavsetninger omregnes til pensjon på en korrekt måte. Videre er det viktig at ubenyttede tilleggsavsetninger tilfaller øvrige kunder og ikke pensjonsleverandøren selv. Pensjonistforbundet ber derfor om at Finansdepartementet også utarbeider regler for omregning av tilleggsavsetninger til pensjonsytelser og regler for anvendelse av ubenyttede tilleggsavsetninger.

Reglene for beregning og bruk av tilleggsavsetninger i pensjonsforsikring

Fra 1.1.2008 er reglene for deling av overskudd fra garanterte pensjonsprodukter slik at pensjonsleverandøren skal ha inntil 50 % av risikooverskuddet, 100 % av administrasjonsoverskuddet, 100 % av avkastningen på egenkapitalen og inntil 20 % av avkastningsoverskuddet. Underskudd som ikke kan dekkes av risikoutjevningfondet eller tilleggsavsetninger eller fra kursreguleringsfondet, skal dekkes av pensjonsleverandøren. I stedet for å føre 80 % av avkastningsoverskuddet til kundene i form av økte pensjonsytelser, kan pensjonsleverandøren velge å føre alt eller deler av det til tilleggsavsetninger. Pensjonsleverandøren får ingen andel av overskudd som går til tilleggsavsetninger. Forsikringsvirksomhetslovens § 3-19, 4. og 5. ledd fastslår at tilleggsavsetninger bare kan benyttes til å dekke manglende avkastning eller utbetales til den forsikrede. Loven åpner ikke opp for at tilleggsavsetningene kan holdes tilbake til fordel for andre forsikringstakere eller for andre formål.

Tilleggsavsetninger er altså kundenes penger, og de fremkommer på kundenes kontoutskrifter på linje med premiereserven. Dette kalles for *betinget* overskuddstildeling, noe som i pensjonsforsikring er den vanligste måten å utjevne resultatene på. Ved å gjøre overskuddstildelingen betinget, har pensjonsleverandøren en buffer som kan benyttes hvis det oppstår fall i investeringenes verdi. Men betingede overskudd skal tildeles kundene med endelig virkning når utbetalingene starter – enten alt

eller så mye som er nødvendig for at den målsatte reguleringen av pensjonsytelsene kan gjennomføres.

Dette prinsippet ligger også til grunn for regelverket for tilleggsavsetninger i Norge. Ifølge forskrift til forsikringsvirksomhetsloven § 5-4 skal tilleggsavsetninger for *kapitalforsikring* utbetales samtidig med forsikringstilfellet eller ved gjenkjøp. For pensjonsforsikring med *opphørende ytelser* skal eventuelle gjenværende tilleggsavsetninger utbetales i det siste året av utbetalingsperioden. For pensjonsforsikring med *livsvarige ytelser* skal tilleggsavsetningene reduseres i samme tempo som premiereserven. De frigjorte beløpene skal benyttes til engangspremier for årlig forhøyelse av pensjonsytelsene. For en som ikke kjenner hvordan livsforsikring virker, kan det se ut som pensjon fra tilleggsavsetningene dermed utbetales i samme tempo som de avtalte ytelsene. Men det er ikke det som skjer. Som Pensjonistforbundet har vist i rapporten «Hvem får overskuddet fra fripolisemilliardene?», er det i denne bestemmelsen innebygget en sterk forsinkelse av utbetalingene, slik at minst 85 % av tilleggsavsetningene en kunde har ved 67 år står igjen i livselskapet ved fylte 85 år (som er den alder som Pensjonistforbundet har valgt for å illustrere en normal levetid).

Alt tyder på at det gjeldende regelverket har fått en utilsiktet virkning for kundene dersom overskudd benyttes til tilleggsavsetning fremfor å gi økt pensjon umiddelbart. I et høringsnotat som er skrevet av Banklovkommisjonen og sendt ut av Finansdepartementet 4.7.2011, er det gjort rede for hvilke virkninger det vil ha hvis tilleggsavsetningene økes for *fripoliser*. Se:

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/fin/fma/horingsnotat/10_1904_2.pdf

På side 22 og 23 står blant annet: «*For arbeidstakere som har fratrudd med fripolise, vil virkningen være at fripolisen tilføres mindre overskudd, men til gjengjeld øker tilleggsavsetningene tilordnet fripolisen. Dette vil i seg selv ikke få vesentlig betydning for fripoliseinnehaverens pensjonsrettigheter. Akkumulerte tilleggsavsetninger tilknyttet fripolisen vil tas i betraktning ved beregning av årlig pensjon og således øke pensjonsytelsene ved uttak av pensjon på samme måte som overskudd tilført premiereserven (forskrift til forsikringsloven (livsforsikring) § 5-4).*» (Vår understreking). Uttrykket «overskudd tilført premiereserven» betyr det samme som «overskudd som straks omgjøres til økte pensjonsytelser».

I dag praktiseres imidlertid regelverket knyttet til tilleggsavsetninger på en slik måte at det blir en kraftig forsinkelse i omgjøringen til økt pensjon. Resultatet er at minst 85 % av tilleggsavsetningene ikke blir utbetalt. En annen måte å si det på er at kundene er pålagt å betale et stort ekstra gebyr til livselskapene. Ved utgangen av 2020 utgjorde de akkumulerte tilleggsavsetningene i livselskapene 5,1 % av premiereserven, eller 15,9 milliarder kroner¹. Livselskapene har anledning til å fortsette å bygge opp tilleggsavsetningene til de utgjør 12 % av premiereserven, som i dag ville vært 37,4 milliarder kroner. Når 85 % eller mer av dette beløpet holdes tilbake, betyr det at fripolisekundene er pålagt et enormt gebyr.

Det er uakseptabelt at fripolisekundene ikke får utbetalt sin del av avkastningsoverskuddet mens de fortsatt er i live. Vi forstår at Finanstilsynet er opptatt av at livselskapene skal ha tilstrekkelig soliditet.

---

¹ Se Pensjonistforbundets rapport, [Kundenes fripoliseregnskap 2020](#).

Det gir likevel ikke Finanstilsynet eller Finansdepartementet en rett til å låse fast kundenes penger til soliditetsformål til etter at kontrakten har utløpt.

Omregning av overskudd eller tilleggsavsetninger til økte pensjonsytelser

Det er vesentlige forskjeller mellom livselskapene når det gjelder hvilken beregningsrente de benytter ved omgjøring av tilleggsavsetninger til pensjonsytelser. Sparebank 1 Forsikring benytter 0 % rente, Storebrand 0,5 % og Nordea 2,0 %. DNB Liv og Gjensidige Pensjonsforsikring benytter derimot kontraktens beregningsrente, som i praksis er over 2 % og kan være så høy som 4 %. Valg av rente har betydning for hvor stor pensjon kundene vil få. Ved å gå gjennom kontoutskriftene for en pensjonist som har fripolise med 4 % beregningsrente i Storebrand, Nordea og DNB, finner vi følgende tall (et gjennomsnitt for de siste 5 kontoutskriftene, som gjelder alderen fra 71 til 75 år):

Per 1 000 kroner i tilleggsavsetninger som omgjøres til økte pensjonsytelser blir den årlige økningen i pensjon følgende:

	Omregningsrente:	Per 1 000 kr fra tilleggsavsetning:
Storebrand Liv	0,5 %	53 kr i økt pensjon
Nordea Liv	2,0 %	67 kr i økt pensjon
DNB Liv	4,0 %	92 kr i økt pensjon

Ved å benytte 4 % beregningsrente, slik DNB Liv gjør, blir pensjonstillegget betydelig høyere enn ved å benytte 0,5 %, slik Storebrand Liv gjør.

Det er ikke akseptabelt at livselskapene selv kan velge en rente som avviker fra kontraktens rente, slik Finanstilsynet i dag gir anledning til. Fripoliser springer ut av pensjonsavtaler som arbeidsgiverne har inngått med livsforsikringsselskapene. Da avtalene ble inngått, var det en fast praksis og derfor en forutsetning at forsikringstakernes overskuddsandel skal omregnes til pensjonsytelser ved bruk av den samme beregningsrenten og det samme beregningsgrunnlaget for øvrig som var benyttet for utregning av premien for de garanterte ytelsene. Hvis noen på det tidspunkt hadde forklart arbeidsgiverne at overskudd ville bli omregnet med null eller 0,5 % rente, ville forsikringsordningen blitt flyttet til et annet forsikringsselskap. Når pensjonsrettighetene overføres til fripoliser, har ikke livselskapene noen rett til å endre på forutsetningene som ble lagt inn i arbeidsgivernes avtaler.

Etter vår mening er det sterkt kritikkverdig at Finanstilsynet tillater at tre livselskaper opptrer på denne måten. Hvis tilsynet mener at dette likevel er akseptabelt, måtte det i det minste ha sørget for at livselskapene opptrer på samme måte og dessuten gjort kundene kjent med denne viktige endringen i avtalene og hvorfor den er gjennomført.

Pensjonistforbundet forlanger at livselskapene heretter må benytte den avtalte beregningsrenten.

Bruk av ubenyttede tilleggsavsetninger når en kunde dør

Vi har spurt de tre største livselskapene, Storebrand Livsforsikring, DNB Liv og Nordea Liv (som til sammen har 95 % av fripolisekapitalen i livselskaper) om hva de gjør med tilleggsavsetninger som står ubenyttet ved en fripolisekundes død. Hvis det inngår en pensjon til en etterlatt, vil tilleggsavsetningene overføres dit. I alle andre tilfelle praktiserer Storebrand Liv og Nordea Liv at beløpet vurderes som risikoinntekt, og føres over risikoresultatet. Ved at inntil halvparten av risikooverskudd kan tilføres risikoutjevningfondet (som inngår i egenkapitalen) får de to selskapene på denne måten tilgang til 50 % av ubenyttede tilleggsavsetninger som inntekt. DNB Liv har en annen løsning. Etter deres mening er tilleggsavsetningene kundenes penger, som skulle vært brukt til økte pensjonsytelser. DNB benytter gjenstående avsetninger til oppskrivning av pensjonsytelsene til de gjenlevende fripolisekundene. På den måten får DNB Liv ingen fortjeneste av oppløste tilleggsavsetninger. Etter Pensjonistforbundets mening kan det ikke være tvil om at det er DNB som opptreer korrekt i dette spørsmålet.

Reglene for beregning av risikoresultatet er klart gjengitt i forsikringsvirksomhetsloven § 3-14: «Som overskudd regnes de på forhånd beregnede risikopremier etter gjeldende premieberegningssgrunnlag for en gruppe med fradrag for de faktiske risikokostnader for gruppen.» Ubenyttede tilleggsavsetninger er ikke i nærheten av å ha noe med risikoresultatet å gjøre. Igjen er vi overrasket over at Finanstilsynet tillater at to livselskaper forsyner seg av kundenes penger på tvers av regelverket. Pensjonistforbundet forlanger at ubenyttede tilleggsavsetninger overføres til de resterende kundene, slik DNB praktiserer.

Sluttkommentarer

Pensjon fra fripoliser forvaltet i livselskap har fått en svært negativ utvikling. I femårsperioden 2016 – 2020 har pensjonenes kjøpekraft falt med 10 %. Vi vet at den foregående femårsperioden var like ille. Hvis det nå ikke gjøres betydelige endringer i måten fripolisene behandles på, har vi stø kurs mot at 1/3 av pensjonenes kjøpekraft vil være borte i løpet av tyveårsperioden fra 2010 til 2030. En vesentlig del av årsaken er dårlig avkastning på pensjonsmidlene, men det har også stor betydning at kundenes andel av de magre overskuddene ikke blir utbetalt som forutsatt i loven. Tilleggsavsetninger vil få enda større betydning hvis livselskapene øker avkastningen på fripolisekapitalen. Det er derfor viktig at Finansdepartementet innfører et regelverk som sørger for at tilleggsavsetningene blir utbetalt til fripolisekundene i løpet av en normal levetid. Pensjonistforbundet har i sin rapport [Hvem får overskuddet fra fripolisemilliardene?](#) foreslått to alternative løsninger på side 6:

- a) Tilleggsavsetninger omdannes i sin helhet til pensjon fra 67 år. Nye overskudd i årene etter 67 år omdannes også umiddelbart til livsvarig pensjon.
- b) Tilleggsavsetninger omdannes ikke til pensjon, men deles ut som overskuddsandel med like store løp hvert år frem til 85 år (det vil si en periode på 18 år).

Vennlig hilsen

For Pensjonistforbundet

Harald Olimb Norman
Generalsekretær

Sindre Farstad
Seniorrådgiver pensjon